

Mateusz Gyurkovich*

WSPÓŁCZESNA PRZESTRZEŃ MIASTA JAKO DZIEŁO ARCHITEKTONICZNE

CONTEMPORARY CITY SPACE AS THE ARCHITECTURAL PIECE

Współcześnie, w bezpośrednim sąsiedztwie historycznego centrum Dublina powstają nowe dzielnice o powierzchni porównywalnej z obszarem istniejącego śródmieścia. Nowe przestrzenie publiczne są o wiele atrakcyjniejsze od istniejących. Grand Canal Dock Square zostanie zaprezentowany jako przykład. Podobnie jak Piazza d' Italia w Nowym Orleanie, stał się znaczącym dziełem architektury.

Słowa kluczowe: przestrzeń publiczna, architektura, miasto

In Dublin new central districts are currently under construction adjacent to city center. New public spaces are far more attractive, than the historic ones. Grand Canal Dock Square can be presented as a case study. Similarly to Piazza d' Italia in New Orleans, this space becomes the important architectural piece.

Keywords: public space, architecture, city

Porównując strukturę urbanistyczną większości miast anglosaskich z miastami kontynentalnej Europy, każdy bez trudu zauważa podstawowe różnice. Przede wszystkim rzuca się w oczy odmiennność typologii zabudowy, z wypełniającymi brytyjskie i irlandzkie ulice niewielkimi townhouses, będącymi de facto w większości budynkami jednorodzinnymi. Dominującym rodzajem przestrzeni publicznych na Wyspach wydają się być ulice handlowe i perfekcyjnie zaplanowane, wiecznie zielone parki. Przestrzenie o charakterze placowym należą do wyjątków. Dublin, który przez wieki był zdegradowany do roli stolicy jednej z brytyjskich kolonii, charakteryzuje się

niewielką skalą zabudowy i towarzyszących mu przestrzeni publicznych. Śródmieście – także wskutek późniejszych XX-wiecznych interwencji – wydaje się być zabudowane w sposób chaotyczny, podporządkowany jedynie warunkom przyrodniczym (rzeka, wzgórze), bez jakiegokolwiek myśli kompozycyjnej. Wyjątkami są jedynie kampus Trinity College oraz wytyczona w XVII wieku O'Connell Street [1].

Współcześnie, w bezpośrednim sąsiedztwie historycznego centrum irlandzkiej stolicy powstają nowe dzielnice o powierzchni porównywalnej z obszarem istniejącego śródmieścia [2]. Skala i gęstość za-

* Gyurkovich Mateusz, dr inż. arch., Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Instytut Projektowania Urbanistycznego, Zakład Kompozycji Urbanistycznej

budowy tych terenów wielokrotnie przekracza parametry charakterystyczne dla Dublina, czyniąc miasto bardziej kosmopolitycznym. Ich kompozycja urbanistyczna jest czytelna, można w niej odnaleźć charakterystyczne dla tradycji europejskiej elementy – osie, dominanty, akcenty, otwarcia widokowe. Zmienia się charakter i typologia zabudowy, powstają nowoczesne bulwary i place. Zmienia się też sposób użytkowania miasta i jego odbioru przez mieszkańców i odwiedzających.

W historii architektury, także tej najnowszej, niejednokrotnie to miejskie przestrzenie publiczne były i nadal są uznawane za znaczące dzieła architektoniczne na równi z reprezentacyjnymi muzeami, teatrami czy kościołami. Potwierdzeniem tego stwierdzenia niech będą chociażby Piazza d'Italia w Nowym Orleanie [3], czy Parc de La Villette [4] w Paryżu, uznawane za sztandarowe dzieła postmodernizmu i dekonstrukcji.

Właśnie w estetyce późnego dekonstruktywizmu utrzymana jest jedna z największych i najciekawszych przestrzeni publicznych miasta – Grand Canal Dock Square autorstwa Marthy Schwartz [5]. Oddany do użytku na początku 2008 roku plac będzie przedpołem dla budynku teatru projektowanego przez Daniela Libeskinda [6], którego ukończenie zaplanowano na rok 2009. Libeskind traktuje tę przestrzeń jako integralny element swojego budynku, bez którego ten ostatni nie mógłby zaistnieć w przestrzeni miasta: *Teatr staje się główną fasadą dużego, publicznego placu (...) Plac jest wielkim zewnętrznym lobby teatru. Z jego dramatyczną elewacją w tle i platformami widokowymi, sam staje się wielką sceną dla miejskich zgromadzeń* [7]. John McLaughlin, dyrektor departamentu architektury w DDDA [8] stwierdził po zapoznaniu się z projektem placu: *jesteśmy zachwyceni, że ten projekt stworzy przestrzeń publiczną ogniskującą całe założenie* [9] i dopełniającą różne

obiekty. Fakt, że otwierać się będzie na duży akwen stojącej wody czyni zeń przestrzeń unikalną w skali Dublina. Takie przestrzenie występowały jedynie w miastach śródziemnomorskich, takich jak Triest, czy Wenecja [10].

Plac o powierzchni ponad dziesięć tysięcy metrów kwadratowych, usytuowany jest w północno-zachodnim narożu dużego basenu portowego (Grand Canal Dock) na południe od rzeki Liffey. Grand Canal Dock Square powstaje w miejscu mniejszej wybrukowanej przestrzeni (o powierzchni zaledwie czterech tysięcy metrów kwadratowych), która istniała na dachu podziemnego parkingu. Zamiarem planistów z DDDA i projektantów było stworzenie w tej lokalizacji ważnej, rozpoznawalnej przestrzeni publicznej związanej ze znaczącym, reprezentacyjnym obiektem teatru. Według tych założeń stałaby się ona magnesem przyciągającym zarówno mieszkańców, jak i turystów niezależnie od pory dnia, czy też pory roku [11]. W ten sposób, wypełnione nowoczesnymi budynkami mieszkalnymi i biurowymi, dublińskie doki stałyby się także jednym z ważniejszych punktów na kulturalnej i turystycznej mapie stolicy. Zwłaszcza, że zaprojektowany plac łączy się z systemem nowych pieszych i rowerowych tras spacerowych przebiegających przez Dublin.

Na dynamiczną kompozycję placu składa się wiele różnorodnych elementów. Linie proste, przecinające się pod ostrymi kątami, tworzą abstrakcyjny rysunek posadzki. Na jej tle wyraźnie odznaczają się dwa przecinające się szerokie pasy: *czerwony* i *zielony*. Różnorodność ścieżek pozwala na poruszanie się po placu w dowolnym kierunku. Granitowe ławki podążają za liniami posadzki, pojawiając się grupami w kilku miejscach. Materiałami użytymi przy realizacji tej przestrzeni były płyty granitowe w kilku odcieniach szarości, barwione płyty i kostki betonowe, elementy ze stali nierdzewnej nawiązujące w oczywisty sposób do powstającego projektu Libeskinda, lakierowane na czerwono rury stalowe i barwione szkło. Cało-

Grand Canal Dock Square, Dublin – zdjęcia placu i makiety – autor; wizualizacje za: www.daniel-libeskind.com / Grand Canal Dock Square, Dublin – photos of the square and model – by author; visualizations: www.daniel-libeskind.com

ściowy efekt kompozycyjny uzyskano dzięki dopełniającym ten katalog materiałów tworzywom naturalnym – zieleni i wodzie.

Oś wyznaczona za pomocą „czerwonego pasa” przebiegającego, ogólnie rzecz biorąc, z zachodu na wschód, wbija się w postaci niewielkiego mola w basen portowy. Wizualizacje projektu teatru pokazują, że ten swoisty *czerwony dywan* [12] będzie wyznaczał główne wejście do powstającego obiektu [13]. W jego pobliżu, *czerwony dywan* przecina nowoczesną, granitową fontannę. Jej zgeometryzowana forma przypomina wypiętrzone irlandzkie klify, a także bezpośrednio nawiązuje do charakterystycznych dla Daniela Libeskinda brył, które użyte zostały także w projekcie dublińskiego teatru. Wieczorami i nocą plac zmienia swoje oblicze. Ustawione na czerwonym dywanie, niby chaotycznie, zgrupowane po kilka, kilkumetrowe czerwone rury rozbłyskują kolorowym światłem. Wspólnie z innymi elementami oświetlenia, zaprojektowanymi przez Marthę Schwartz wraz z edynburską firmą Spiers and Major Associates, tworzą interaktywny system świetlny reagujący na ruch, ciepło i pozycję przechodniów [14].

Czerwony dywan przecina puszysty *zielony dywan*, utworzony z trawników i kwietników o wielokątnych formach wynikających z podziałów posadzki. Towarzystw mu granitowe i stalowe ławki, a charakter zieleni nawiązuje do bagiennej historii miejsca. Zielony pas łączy pięciogwiazdkowy hotel i biurowiec usytuowane po północnej i południowej stronie placu. Ma za zadanie „zmiękczenie” przestrzeni Grand Canal Dock Square [15], wprowadza także różnorodność kolorystyczną. Tworzy naturalne tło dla powstających budynków.

Grand Canal Dock Square będzie miejscem rozgrywania się dużych publicznych wydarzeń, takich jak: festiwale, koncerty i performance. Układ i kompozycja przestrzeni placu pozwalają na przyjęcie różnorodnych funkcji we dnie i w nocy. Plac sam stanie się sceną dla ulicznych przedstawień, a nadwieszona nad nim od zachodu bryła teatru umożliwi organizację koncertów. Ogródki barów i restauracji już teraz ożywiają tę przestrzeń w promieniach porannego i popołudniowego słońca. W przyszłości szklane lobby teatru będzie odgrywało rolę potężnego reflektora, oświetlającego tę miejską scenę nocami.

Współcześnie, gdy większość ludzkości mieszka w miastach, znaczące dzieła architektury powstają niemal wyłącznie w przestrzeniach miejskich. Wielowiekowa historia architektury i urbanistyki, powiązanych ze sobą w trwałe sposoby, pokazuje, że te dwie sztuki nie mogą istnieć bez siebie. Tragiczne doświadczenia i nieudane eksperymenty minionego, XX wieku dowodzą tego w sposób dobitny. Miejskie przestrzenie publiczne od stuleci towarzyszyły znaczącym dziełom architektonicznym, niejednokrotnie dorównując im pod względem wartości artystycznej. Niekiedy to one – place, parki i ulice stanowiły główną atrakcję, a otaczająca je architektura była jedynie tłem, którego sens i rację bytu legitymowała jedynie znacząca przestrzeń publiczna. W omawianym przypadku przestrzeń placu i zaprojektowany przez Libeskinda teatr, uzupełniają się wzajemnie. Wspólnie tworzą przestrzeń silnie oddziałującą na odbiorców. Sposób zestawienia różnorodnych form i faktur wpływa na to, że nowo zrealizowaną przestrzeń publiczną Grand Canal Dock Square należy uznać za znaczące dzieło architektury współczesnej.

PRZYPISY

- [1] Por.np.: M. Gyurkovich, *Rewitalizacja targu końskiego Smithfield w Dublinie – kompozycja nowych zespołów mieszkaniowych*, Czasopismo Techniczne, z. 1-A/2007, Kraków 2007.
- [2] Chodzi tutaj o Dublin Docklands, por. np.: L. Bradshaw (chairman), *Dublin Docklands Area Master Plan 2003*, Dublin Docklands Development Authority, Dublin 2003; Dudzic-Gyurkovich K., M. Gyurkovich, *Mieszkać nad wodą – Amsterdam, Barcelona, Dublin*, Czasopismo Techniczne, z. 2-A/2007, Kraków 2007.
- [3] Proj. Ch. Moore z zespołem 1976-1979; por. np.: Ch. Jencks, *Architektura postmodernistyczna*, Warszawa 1987
- [4] Proj. B. Tschumi 1982-1991; por. np.: W. Amsonet, *Contemporary European Architects*, Köln 1991.
- [5] Pochodząca z Bostonu Martha Schwartz, jest założycielem firmy *Martha Schwartz and Partners* o 25-letniej tradycji, posiadającej biura w Bostonie i Londynie. Specjalizują się one w projektach urbanistycznych i architektoniczno-krajobrazowych o różnej skali, w tym wielu prestiżowych miejskich przestrzeni publicznych. Posiada honorowe członkostwo RIBA oraz ASLA, jest profesorem w Harvard University Graduate School of Design. Współpracuje z „gwiazdami” architektury współczesnej. Realizuje na całym świecie; por.: www.martaschwartz.com,
- [6] Grand Canal Square Theatre – główna sala na 2000 miejsc, teatrowi towarzyszyć będą flankujące plac od południa i północy budynki biurowe i 5-gwiazdkowy hotel; por. np.: www.daniel-libeskind.com
- [7] *Ibidem*.
- [8] Dublin Docklands Development Authority.
- [9] Grand Canal Harbour, czyli południową część Dublin Docklands wokół Grand Canal Dock.
- [10] Za: www.ireland.archiseek.com
- [11] *Ten prawdziwie dramatyczny projekt autorstwa Marthy Schwartz stworzy interaktywną przestrzeń publiczną, która będzie działać jak miejski magnes we dnie i w nocy* – powiedział Paul Maloney, przedstawiciel DDDA, za: www.ireland.archiseek.com

[12] Określenia *czerwony dywan* i *zielony dywan* pochodzą z opisu autorskiego projektu.

[13] Wizualizacje i zdjęcia z realizacji dostępne na www.daniel-libeskind.com

[14] W lutym i marcu 2008 na placu odbywał się „Festiwal Światła”, który był inauguracją tej przestrzeni publicznej w strukturze miasta.

[15] Przecież już Salvador Dali powiedział, że architektura jutra będzie *miękką i włochatą*...

BIBLIOGRAFIA

- A. Aymonino, V.P. Mosco, *Contemporary Public Space-Unvolumetric Architecture*, Skira, Milano 2006.
- L. Bradshaw (chairman), *Dublin Docklands Area Master Plan 2003*, Dublin Docklands Development Authority, Dublin 2003.
- K. Dudzic-Gyurkovich, M. Gyurkovich, *Mieszkać nad wodą – Amsterdam, Barcelona, Dublin*, Czasopismo Techniczne, z. 2-A/2007, Kraków 2007.
- S. Gaventa, *New Public Spaces*, CABESPACE – Mitchell Beazley, London 2006.
- M. Gyurkovich, *Rewitalizacja targu końskiego Smithfield w Dublinie – kompozycja nowych zespołów mieszkaniowych*, Czasopismo Techniczne, z. 1-A/2007, Kraków 2007.
- F. McGarvey, C. Massey, I. Grothius, M. Gilbert, *Play Space Guidelines 2007*, Dublin Docklands Development Authority, Dublin 2006.
- N. Moore, *Dublin Docklands Reinvented: The Post-Industrial Regeneration of a European City Quarter*, Four Courts Pr. Ltd., Dublin 2008.
- G. O’Leary, *New Irish Architecture*, Gerry O’Leary Publisher, Dublin 2007.
- Ł. Pancewicz, *Irlandia wraca do miasta*, Architektura-Murator, 05/2008, Warszawa.
- C. Paredes Benitez (ed.), *Urban Landscape – New Tendencias, New Resources, New Solutions*, LOFT, Barcelona 2007.